

Elspeet Elspeetsche Heideroute

Met een lengte van 17 kilometer is dit minstens een halve dagtocht. Heide domineert het beeld – en het is gave heide, mooi golvend en vrijwel zonder vergrassing. Augustus is de aangewezen maand voor deze ANWB-bewegwijzerde route. De heide is dan een zee van paars. Mede door de fietspaden ontbreekt hier in de weekenden het grote-stille-heidegevoel, zeker bij mooi weer. Ga dus bij voorkeur op een weekdag. Bij Vierhouten en vooral bij Elspeet voert de wandeling ook door landbouwgronden en bossen. Voor nog meer afwisseling en kilometers: knoop route 3 Rond het Hendrik Mouwenveld eraan vast!

1 Op de noordelijke Veluwe is Vierhouten de enige plaats van belang die geheel door natuur wordt omgeven. Het toeristisch gehalte is dan ook groot. Een bijzondere status had **De Paasheuvel**, in 1922 voor 800 gulden aangekocht door de Arbeiders Jeugd Centrale. Dat was de jongerenafdeling van de SDAP, de voorloper van de PvdA. Socialistische kaders en kinderen uit minder bedeelde milieus stookten hier kampvuren, deden corvee, zongen, dansten, discussieerden en trokken de paden op en de lanen in. De Paasheuvel heeft nu een bredere signatuur, maar organiseert nog steeds kampen voor stadskinderen.

2 Het opengewerkte **model van een prehistorische grafheuvel** is archeologisch instructief. Let op de sporen in de greppel eromheen. Precies als bij een echte opgraving markeren bodemverkleuringen de plekken waar ooit palen stonden: het hout is verdwenen maar het zand werd donker. De begraven of gecremeerde doden in de grafheuvel regenen geschenken mee

Tankbanen voor hagedissen

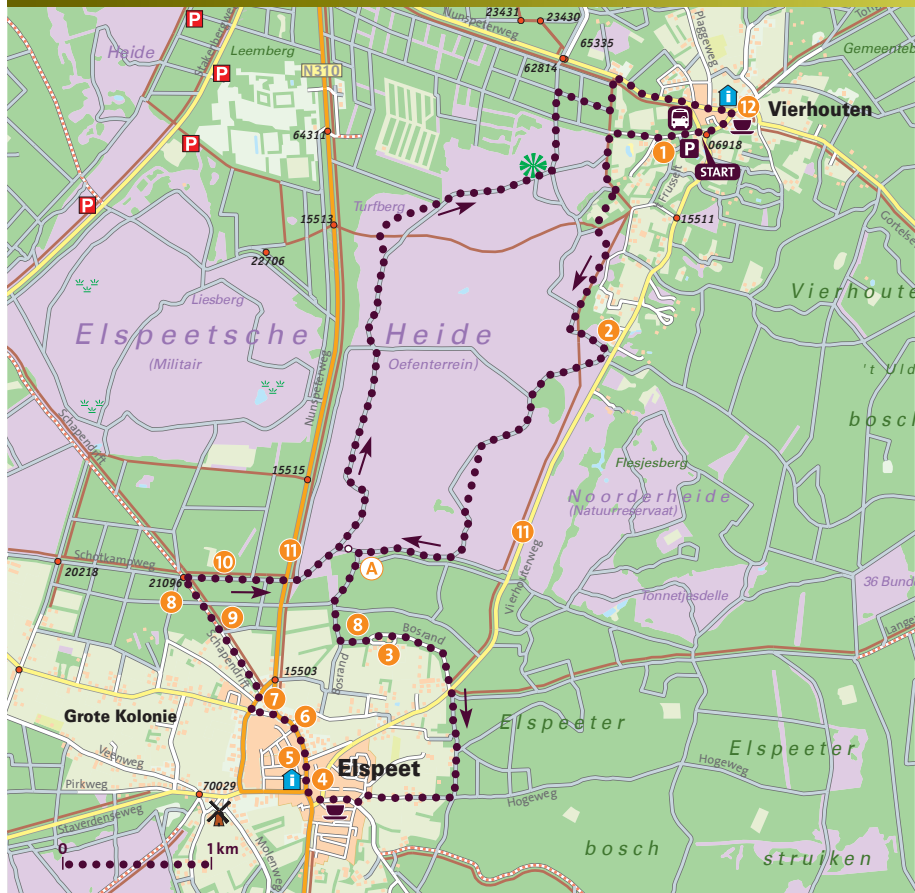
Van 1951 tot 1995 was de Elspeetsche Heide het domein van de Koninklijke Landmacht. Op de hei lag 176 kilometer tankbaan van acht meter breed. De drainage werd op veel plaatsen door diepploegen (tot 2 m diep) verbeterd. Hierbij werd de natuurlijke waterdichte laag in de ondergrond vaak zwaar beschadigd. Gevolg: de vennen zijn alleen nog nat bij veel regen, maar staan meestal droog. Voor de natuur is dat een groot verlies en het zal vele eeuwen duren voordat zich opnieuw zo'n waterdichte laag heeft gevormd. Maar de zanderige tankbanen waren juist heel goed voor hagedissen (zonnen, eieren leggen), zandkevers, bijenwolven en graafwespen. Daarom heeft de terreinbeheerder, de gemeente Nunspeet, enkele stukken tankbaan gehandhaafd, al vergt het veel onderhoud om dichtgroeien te voorkomen.

voor hun bestaan in het hiernamaals, bijvoorbeeld aardewerk, zoals te zien is in dit model. De meeste van de ruim zeshonderd Veluwse grafheuvels dateren uit de periode 2000 tot 1000 v.Chr. Veel grafheuvels werden eeuwenlang gebruikt, sommige meer dan duizend jaar. Het begon met een graf net onder het maaiveld (of begraven crematieresten), waarover een heuvel werd opgeworpen. Later werden

in die heuvel, meestal aan de randen, weer andere urnen bijgezet. Het model laat goed zien tot welk resultaat dat leidde.

3 Zodra de akkers van Elspeet in beeld komen, met op de achtergrond het dorp zelf, trekken **twee kerktorens** de aandacht. Katholiek en protestant? Nee, katholieken zijn hier schaars. Bijna twee derde van Elspeet stemt op de SGP. Er zijn hier drie

Afstand

17 km, ruim 4 uur

Route inkorten

De lus naar Elspeet kan worden overgeslagen. Dat scheelt 6 km. Zie **A** in de routebeschrijving.

Startpunt

Dorpshuis Vierhouten

Elspeeterbosweg 26, 8076 RC Vierhouten

Bewegwijzering

Zeskantige ANWB-borden met daarop 'Elspeetsche Heideroute'

Parkeren

Bij het startpunt

OV

Vanaf NS-station Nunspeet Syntus-bus 112 richting Wittenberg. Uitstappen bij halte Vierhouten, Centrum. De halte ligt naast het dorpshuis.

Honden

Aangelijnd

Bijzonderheden

Mulle paden. Niet geschikt voor rolstoelen en buggy's.

Deze wandeling is goed te combineren met route 3. Doe route 3 als tweede wandeling, tegen het eind van de dag. Er is daar dan wild te verwachten.

gereformeerde gemeenten en twee hervormde. Links verrijst de 15e-eeuwse kerk van de hervormden, die bij de landelijke kerkfusie van 2004 – samen met de gereformeerde kerken en de lutheranen – opging in de Protestantse Kerk in Nederland. Een deel van de hervormden vond dat helemaal geen goed idee, vandaar dat sinds 2010 rechts van de route een modern godshuis – à € 4,2 miljoen – de horizon markeert. Van de Hersteld Hervormde Gemeente dus.

In Elspeet lijkt het toeristische karakter te domineren, zeker op drukke dagen. Maar er staan ook prachtige herinneringen aan de tijden van weleer. Op de Nunspeterweg 4, rechts van de route en net voor de kerk, domineert de voormalige Nederlands-hervormde **4 pastorie** uit 1851 het dorpsbeeld. De allure van het gebouw en de locatie zeggen veel over het belang van de kerk in die tijd. Het **5 kerkgebouw** zelf heeft

nogal te lijden gehad van restauraties in de 19e eeuw. Het 15e-eeuwse koor werd toen wit gepleisterd. Ook de toren dateert uit de 15e eeuw, al oogt hij aanzienlijk jonger. Op de Nunspeterweg 72, op de hoek met de Maatweg (rechts) staat een gave 18e-eeuwse **6 boerderij**, compleet met hooiberg en wagenschuren.

7 De hei langs deze route is niet de natuurlijke begroeiing. Na het vrij abrupte einde van de laatste ijstijd rond 9200 v.Chr. ontstonden hier eiken- en berkenbossen. Later werden bijna alle eiken geveld als timmerhout, onder meer voor de oorlogs- en handelsvloot in de gouden eeuw en daarna, of voor de ijzerindustrie. Nadat het bos gekapt was, lieten de boeren hier schapen grazen en ontstonden de Veluwe heidevelden. Op de meeste plaatsen zijn ze verdwenen, maar bij Vierhouten en Elspeet zijn nog schaapskudde die de hei kort houden

en de jonge boompjes wegvreten. De **schaapskooi van Elspeet** ligt pal aan de route. De kudde heeft heideschapen met zwarte koppen, een kruising tussen Veluwe heideschapen en suffolkschapen.

8 Kort na het verlaten van de akkers van Elspeet kruist het pad een **wildkerend hek** – een maatregel om de akkers vrij te houden van wilde zwijnen, die met hun gewroet de oogsten vernielen. Edelherten en reeën kunnen en mogen er overheen springen. Boven aan het hek zit een manchet van fijn gaas. Het is aangebracht ter bescherming van de hertenkalveren, die soms net niet hoog genoeg springen wanneer ze achter hun moeder

aan het hek over willen. Er zijn al veel kalveren omgekomen doordat ze tijdens de sprong met hun voorwaarts gestrekte voorpoten in de bovenste mazen van zo'n hek kwamen. Hier kan dat niet gebeuren.

Na de haakse bocht naar rechts ligt links van de weg een 10 **grafheuvel**, dit keer een echte. De eerste bossen na de landbouwgronden zijn supersaai 9 **dennenakkers**: productiebos dat al lang geleden gedund had moeten worden. Op de bodem groeit niets. Geen diersoort heeft hier iets te zoeken. Maar aan dit probleem wordt gewerkt, zoals verderop is te zien. Even voorbij de grafheuvel is rechts een deel van een dennenakker geroid waardoor allerlei zaailingen kansen krijgen.

11 Nabij het model van een prehistorische grafheuvel voerde de route al even langs een verkeersweg. Na Elspeet kruist de route een tweede. Afgezien van het lawaai en de visuele verontreiniging vormen dit soort **tweebaanswegen door de natuur** een bedreiging voor het wild. Jaarlijks sneuvelen honderden zwijnen, reeën en herten door het Veluwe verkeer. Het goede nieuws is dat de provincie aan plannen werkt om dit aantal terug te dringen.

Een snelheidslimiet van bijvoorbeeld 60 km/uur op de tweebaanswegen is één maatregel – en die is nu op veel wegen door de Veluwe natuur van kracht. Een andere oplossing: langs de wegen wildkerende hekken plaatsen met slechts hier en daar een onderbreking, op die plekken de automobilisten uitgebreid waarschuwen en nog lagere maximumsnelheden invoeren. Ook andere oplossingen worden uitgeprobeerd. Over de tweebaansweg Otterlo-Schaarsbergen is zelfs een ecoduct gebouwd.

12 De VVV van Vierhouten herbergt een kleine, permanente **expositie over Het Verscholen Dorp**, het onderduikersdorp uit de Tweede Wereldoorlog waar route 3 langsvoert (zie kadertekst bij die route).

Routebeschrijving

De route begint bij het dorps huis van **Vierhouten**. Start de route met het Dorps huis aan de linkerhand en wandel de *Ganzenakkers* in. Volg de bordjes 'Elspeet-sche Heideroute'.

De wandeling is geheel bewegwijzerd. Op enkele heidetrajecten ontbreken de zeskantige bordjes; daar volgt u de gekleurde paaltjes die eigenlijk bij een andere wandelroute horen, totdat

u weer een zeskantig bordje aantreft. Waar u tijdelijk paaltjes moet volgen is dat onderweg duidelijk aangegeven.

A Een doorsteek biedt de mogelijkheid de route met zes kilometer te bekorten.

Horeca

Museum

Het Verscholen dorp

p/a VVV-agentschap
Vierhouten

Nunspeterweg 1
8076 PC Vierhouten
0577 41 14 00

Open mei-juni ma-za
9.30-13 uur, juli-aug.
9.30-16 uur (na zomer-
vakantie en in winter-
seizoen gesloten;
informeer bij twijfel).

Restaurant

De Vossenbergh

Elspeetbosweg 1
8076 RA Vierhouten
0577 41 12 75
www.hoteldevossenbergh.nl
Open dag. vanaf 8 uur.

Pannekoekenrestaurant

Het Vergulde Hert

Apeldoornseweg 6
8075 BN Elspeet
0577 49 12 21
www.hetverguldehert.nl
Open dagelijks 10-19 uur,
's winters vanaf 11 uur.